

Tadeusz Fitych

Podstawowe źródła do badań nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego w Polsce 1622-1627

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 6/2, 209-224

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. TADEUSZ FITYCH

**PODSTAWOWE ŹRÓDŁA DO BADAŃ NUNCJATURY
GIOVANNIEGO BATTISTY LANCELLOTTIEGO W
POLSCE 1622-1627****1 Giovanni Battista Lancellotti – 31-szy nuncjusz apostolski w Polsce**

W okresie 25 XI 1622-25 VI 1627, na podstawie decyzji papieża Grzegorza XV, Giovanni Battista Lancellotti (*1575 + 1655), biskup prestiżowej diecezji Nola w metropolii Neapolu¹, pełnił misję nuncjusza apostolskiego w Polsce². Był trzydziestym pierwszym z kolei posłem papieskim w Polsce (licząc w tym 10-ciu „nuncjuszy mniejszych”) oraz ósmym, któremu przyszło rezydować w Warszawie jako nowej, od roku 1596, stolicy Rzeczypospolitej. Za staranność, szybkość realizacji powierzonych mu zadań jak i rozwijany przez styl pracy dyplomatycznej wielokrotnie spotkał się z listownym uznaniem ze strony papieża i kardynała Francesco Barberiniego sekretarza stanu³, a ponadto w latach 1623-1631 król Zygmunt III Waza usilnie, choć bezowocnie, zabiegał o jego promocję kardynalską⁴.

KALENDARIUM Giovanniego Battisty Lancellottiego (1575-1655)

1575	20 XI 1575 ⁵ urodził się w Rzymie jako szóste dziecko Paola i Giulii Delfini
1604	ukończył studia prawnicze na uniwersytecie w Perugii

¹ Zob. T. Fitych, *Diecezja Nola pod administracją biskupa Giovanniego Battisty Lancellottiego w latach 1615-1655*, (artykuł złożony do druku).

² Zob. Tenże, *Początki misji dyplomatycznej Giovanniego Battisty Lancellottiego, 31-szego nuncjusza apostolskiego w Polsce (1622-1627)*. Roczniki Teologiczne. 46:1999, z. 4, s. 79-118.

³ Zob. Tenże, *Acta Nuntiaturae Polonae*, t. 22, vol. 1, (zawarte tam dokumenty cyt. – N.) N. 49 z 13 V 1623; N. 117 z 4 XI 1623; N. 118 z 4 XI 1623; N. 151 z 6 I 1624; N. 175 z 17 II 1624; N. 217 z 27 IV 1624 i N. 256 z 25 VI 1624; tenże. *Pół wieku służby Kościołowi Giovanniego Battisty Lancellottiego – nuncjusza apostolskiego w Polsce (1622-1627)*, (złożono do druku).

⁴ Zob. Tenże, *Rekomendacje Zygmunta III Wazy w sprawie kardynalatu Giovanniego Battisty Lancellottiego nuncjusza apostolskiego w Polsce w latach 1622-1627*. Nasza Przeszość. T. 91: 1999 (w druku).

⁵ Zob. Lauro, *Archivio Privato dei Lancellotti* (cyt. APL). Notizie genealogiche 1570-1632. f. 1r.

- 1605-1605 pracuje w Watykanie jako arbrewiator apostolski⁶ i referendarz obydwu Sygnatur⁷
- 1606 przed 15 VI 1605 kanonik bazyliki św. Piotra na Watykanie⁸
od 15 VI 1605 gubernator Rimini⁹
- 1607 od 12 VIII 1606 gubernator Faenzy¹⁰
od 7 XI 1606 wicelegat Romanii z siedzibą w Rawennie¹¹
- 1609-10 od 9 X 1609 do 23 X 1610 wicegubernator Benewentu¹²
- 1610-13 od X 1610 do 14 XII 1613 gubernator Ankony
- 1613-14 od 15 XII 1613 do 1 XII 1614 gubernator Kampanii Rzymskiej
26 XI 1614¹³ mianowany biskupem diecezji Nola
- 1615 15 I 1615 ingres i konsekracja na biskupa Noli. Przeprowadza wizytacje duszpasterskie całej diecezji
- 1615-20 intensywnie rozbudowuje seminaria duchowne i rozwija życie zakonne
- 1622 przed 25 XI 1622¹⁴ mianowany nuncjuszem apostolskim listopad/grudzień 1622 – rozpoczyna podróż z Rzymu do Polski
- 1623 1 I 1623¹⁵ Florencja (Modena, Mantua)
17 I 1623¹⁶ Wenecja
10 II 1623¹⁷ Wiedeń

⁶ Zob. H. Biaudet, *Les nonciatures apostoliques permanents jusqu'en 1648*. Helsinki 1910, s. 270.

⁷ Zob. Lauro, APL, *Pergamene fasc. 25 nr 11* oraz B. Katterbach, *Referendari utriusque signaturae a Martino V ad Clementem IX et prelati signaturae supplicationem a Martino V ad Leonem XIII*. Watykan 1931 p. 249 i K. Eubel, R. Ritzler, P. Sefrin, *Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi sive Summorum Pontifium – S. R. E. Cardinalium ecclesiarum antistitum series e documentis tabularii praesertim vaticani collecta-digesta-edita*, t. 4: 1592-1667. Padua 1967² p. 260.

⁸ Zob. Biblioteca Vaticana (cyt. – BV), Urb.Lat. 1073 f.327r oraz Lauro, APL, *Elogium b.s. f. 4r*.

⁹ Zob. BV, Urb.Lat. 1073 f.327r i 349r.

¹⁰ Zob. Archivio Vaticano (cyt. – AV), Sec.Brev. 410 f.227r i 228v oraz BV, Urb.Lat. 1074 f.434v.

¹¹ Zob. AV, Sec.Brev. 413 f.130r.

¹² Zob. Lauro, APL, *Inventario 1728 f.55r i 1833 f. 3v*.

¹³ Zob. Lauro, APL, *pergamene fasc. 25, b. n.*

¹⁴ Zob. Oryginał (cyt. – Or.): AV, Arm.45, ms. 20 f.151r.

¹⁵ Zob. Or.: BV, Barb.Lat. 6583 f. 1r-v. Listy rekomendacyjne świadczą o planowanym dotarciu nuncjusza do Florencji w dniu 25 XI 1622 – Regest (cyt. – Reg.): AV, Arm. XLV, 20 f. 151v-154v oraz do Modeny i Mantui w dniu 26 XI 1622 – Reg.: AV, Arm. XLV, 20 f. 156v-157v.

¹⁶ Zob. Or.: BV, Barb.Lat. 6582 f. 82r – wyjechał z Wenecji. Podróż do Wenecji wydłużyła się z powodu szerzącej się zarazy, która przez 20 dni blokowała także podróż kard. C. de Torresa (Reg.: BV, Barb.Lat 6582 f. 3r).

¹⁷ Zob. Or.: BV, Barb.Lat. 6583 f. 2r; Reg.: Lauro, *Archivio dei Principi Lancellotti* (cyt. AL), Registro f.4r.

	16 II 1623 ¹⁸	Mikulow na Morawach
	23 II 1623 ¹⁹	przybywa do Polski (Tyniec)
	2 III 1623 ²⁰ -12 IV 1623 ²¹	Kraków
1623-25	28 IV 1623 ²² -25 VI 1625 ²³	Warszawa
	11 VII 1625 ²⁴ -31 X 1625 ²⁵	Bodzentyn k. Kielc
	2 XI 1625 ²⁶	Warszawa
	6 XI 1625 ²⁷ -17 XI 1625 ²⁸	Bodzentyn k. Kielc
1625-26	28 XI 1625 ²⁹ -1 X 1626 ³⁰	Warszawa
	14 X 1626 ³¹ -20 X 1626 ³²	Gdańsk
	24 X 1626 ³³ -30 X 1626 ³⁴	obóz króla nad rz. Drwęcą
	9 XI 1626 ³⁵ -2 XII 1626 ³⁶	Toruń – obrady sejmu zwyczajnego
1626-27	18 XII 1626 ³⁷ -25 VI 1627 ³⁸	Warszawa
1627	26 VI 1627 ³⁹	opuszcza Warszawę
1630-31		przeprowadza synod w diecezji Nola
1640-53		popiększa uposażenie seminarium duchownego w Noli
1643-55		upiększa wnętrze katedry w Noli
1645		przeprowadza wizytację swej diecezji
1655	23 VII 1655	umiera w Noli ⁴⁰ .

¹⁸ Zob. Or.: BV, Barb.Lat. 6583 f. 3r; Reg.: Lauro, AL, Registro f.4rv.

¹⁹ Zob. Or.: Lauro AL, Arm. B 3a, fasc. R, 2, f. 3r-4r.

²⁰ Zob. Or.: BV, Barb.Lat. 6583 f. 9r; Reg.: Lauro, AL, Registro f.4v.

²¹ Zob. Or.: BV, Barb.Lat. 6583 f. 21r.

²² Zob. Or.: BV, Barb.Lat. 6583 f. 22r; Barb.Lat. 6582 f. 105r (przybył w czwartek rano).

²³ Zob. Or.: AV, Nunz. Pol. 38 k. 125r.

²⁴ Zob. Or.: AV, Nunz. Pol. 38 k.148r.

²⁵ Zob. Or.: AV, Nunz. Pol. 38 k.187r-189r.

²⁶ Zob. Or.: AV, Nunz. Pol. 38 k. 190 r-v.

²⁷ Zob. Or.: AV, Nunz. Pol. 38 k. 193 r-v.

²⁸ Zob. Or.: AV, Nunz. Pol. 38 k. 198 r-v.

²⁹ Zob. Or.: AV, Nunz. Pol. 38 k.4r-v.

³⁰ Zob. Or.: AV, Nunz. Pol. 39 k.144r-145r.

³¹ Zob. Or.: AV, Nunz. Pol. 39 f.150r-151v.

³² Zob. Or.: AV, Nunz. Pol. 39 f. 154r.

³³ Zob. Or.: AV, Nunz. Pol. 39 k.157r-v-162r.

³⁴ Zob. Reg.: Org.: AV, Nunz. Pol. 39k. 164r-166r.

³⁵ Zob. Or.: AV, Nunz. Pol. 39 k. 175r-176v.

³⁶ Zob. AV, Nunz. Pol. 39 k. 172r.

³⁷ Zob. Or.: AV, Nunz. Pol. 39 k. 183r-185r oraz 186r.

³⁸ Zob. AV, Nunz. Pol. 41 k. 86r-v.

³⁹ Zob. AV, Nunz. Pol. 41 f. 86r.

⁴⁰ Zob. Nola, Archiwum Diecezjalne (cyt. – AD), Liber defunctorum I, II, III, f.2v.

2. Skrókowa prezentacja źródeł

Mówiąc o nuncjaturze biskupa Noli mamy na uwadze ponad tysiąc różnego typu listów i dokumentów. Niestety na skutek procesu dziejów liczne dokumenty i korespondencja związana z życiem i działalnością Giovanniego Battisty Lancellottiego, nuncjusza apostolskiego w Polsce, częściowo uległy zniszczeniu, a częściowo zostały znacznie rozproszone. Aktualnie przechowywane są one w szeregu archiwów i bibliotek na obszarze bez mała całej Europy.

W ramach poniższej prezentacji odnotowano najpierw najważniejsze źródła zlokalizowane w archiwum rodzinnym Lancellottich, a następnie, po wskazaniu licznie zachowanych kopii instrukcji poselskiej Lancellottiego, omówione zostaną akta interesującej nas nuncjatury przechowywane aktualnie w zbiorach watykańskich, rzymskich, włoskich, a także w archiwach i bibliotekach na obszarze Polski.

2.1. Przekazy źródłowe w archiwum rodziny Lancellottich w Lauro

Część prywatnego archiwum nuncjusza została po jego śmierci włączona do rodzinnego archiwum książąt Lancellottich (**Archivio dei Principi Lancellotti** – AL.) i aktualnie znajduje się na zamku Lauro w pobliżu stolicy diecezji Noli⁴¹. W momencie prowadzenia kwerendy zainicjowano tam prace na rzecz nowej inwentaryzacji akt, tak więc do dyspozycji pozostawały jedynie dwa fragmentaryczne inwentarze z roku 1728⁴² i 1833.

Odnalezione źródła zawierają pięć poniższych dokumentów, z których pierwsze dwa stanowiły oryginały instrukcji poselskich obowiązujących Lancellottiego. Był to najpierw oficjalny duplikat instrukcji poprzedniego nuncjusza Cosimo de Torresa z 30 V 1621, uwiarygodniony pieczęcią i podpisem kardynała Ludovico Ludovisiego, a następnie – zlokalizowany po raz pierwszy w dotychczasowej literaturze przedmiotu – oryginał instrukcji Giovanniego Battisty Lancellottiego z datą 14 XII 1622. Kolejny do-

⁴¹ W tym miejscu pragnąłbym wyrazić swą wdzięczność wielu dalszym przedstawicielom rzymskiej rodziny Lancellottich, a w szczególności: J. E. księciu Pietro Lancellottiemu i Jego siostrze księżnej Lidii oraz J. E. senatorowi księciu Francesco Massimo-Lncellottiemu za poświęcony mi czas i cenne wskazówki na etapie prowadzonej kwerendy.

⁴² Ich efektem był katalog całości akt oraz trzech poszczególnych szaf – zob. Lauro, APL: *Rubricellone di tutte le scrtture che si contengano nell'Archivio dell Ill. e Ecc. FAMIGLIA GINETTI ET LANCELOTTEI composto da Cesare Gios.e Bianchi Archivista, L'anno MDC-CXXXIX f. VIII (indeks), 180; na jej karcie tytułowej sporządzono notatkę: „Inutile perché antica, non corrisponde alla nuova sistemizzazione dell' Archivio fatta nell 1833” Ponadto poszczególne szafy miały odrębne inwentarze: *Rubricella dell Armario «A»* f. IV, 87; *Rubricella dell Armario «B»* f. IV, 62; *Rubricella dell Armario 'C'* f. 129.*

kument to jedynie notatka stwierdzająca przechowywanie w Lauro kopii m.in. facultates nuncjusza z datą 26 XI 1622, których nie udało się jednak ustalić. Dwa inne źródła, to: oryginalny dokument notarialny, potwierdzający fakt dotarcia nuncjusza do Polski, a konkretnie do Tyńca w dniu 23 lutego 1623 roku, i wreszcie kodeks zawierający 305 rejestrowanych listów nuncjusza spośród 406 przezeń wysłanych w okresie od 10 II 1623 do 25 VI 1627 roku.

2.2. Odnalezione akta nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego

2.2.a. Ważniejsze kopie instrukcji poselskich nuncjusza

2.2.a.1. Kopie instrukcji z datą oryginału: „14 di Dicembre 1622”:

- 1) **Biblioteca Universitaria di Bologna (BUB)**, w zespole **Relazioni e istruzioni politiche** (sec. XVI e XVII):
– Ms. 856 vol. III n. 22, f. 299r-322r;
- 2) **Archivio di Stato di Firenze (ASF)**, w zespole **Archivio Mediceo**:
– Ms. V 4024, f. 176r-211v;
- 3) **Biblioteka Czartoryskich w Muzeum Narodowym w Krakowie (BCz)**, w zespole „**Teka Naruszewicza**”:
– Ms. 113, ff. 1162, f. 1145r-1159;
- 4) **Archivio di Stato di Roma (AS)**, w zespole **Archivio della famiglia Santa Croce**:
– Ms. 144, f. 78r-104v;
- 5) **Biblioteca Nazionale Centrale di Roma (BNC)**, w zespole **Fondo Gesuitico**:
– Ms. 177, f. 425r-460v, a na f. 199r-227v – kopia instrukcji Cosimo de Torresa z 30 V 1621;
- 6) **Biblioteca Vaticana (BV)**, w zespole **Borgiani Latini**:
– Ms. 32, f. 377r-395r;
- 7) **Biblioteca Vaticana (BV)**, w zespole **Ottoboniani Latini**:
– Ms. 2725, f. 189r-199r;
- 8) **Biblioteca Vaticana (BV)**, w zespole **Vaticani Latini**:
– Ms. 8631, f. 374r-557r;
- 9) **Biblioteca dell’Accademia Nazionale dei Lincei e Corsiniana di Roma (BANLC)**, w zespole **Corsiniana**:
– Ms. 471, f. 164r-200v;
- 10) **Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (BOss)**:
– Ms. 1257/II, f. 627r-675r.

2.2.a.2. Kopie z datą odmienną od oryginału: „10 di Dicembre 1622”:
Odnalezione kopie „z drugiej ręki”:

Deutsche Staatsbibliothek Berlin (DStB):

– Ms. Ital. fol. 11⁴³, f. 683r-719r;

Biblioteca Nazionale di Firenze (BN):

– Ms. II II 426, f. 131r-168v;

Biblioteca Capitolare Pescia (BCap):

– Ms. Scaff. XXIII, palch. III/IV op. 4 n. 4, f. 129r-153⁴⁴;

Biblioteca dell’Accademia Nazionale dei Lincei e Corsiniana di Roma (BANLC), w zespole Corsiniana:

– Ms. 472, f. 167v-194r;

Biblioteca Vaticana (BV), w zespole Barberini Latini:

– Ms. 5188, f. 211r-254v,

– Ms. 5203, f. 139r-180v;

Biblioteca Brancacciana di Napoli (BBR):

– Ms. VI A 18, f. 123r-172r.

Kopie bez daty:

Universitätsbibliothek Salzburg (UBS):

– Ms. II 203, f. 40r-66v,

– Ms. M II 209, f. 196r-225r.

2.2.b. Akta nuncjatury Lancellottiego w zbiorach watykańskich, włoskich i szwedzkich

Spośród wielkiej liczby rozproszonych źródeł największa ich część, bezpośrednio dokumentująca wymianę korespondencji pomiędzy Sekretariatem Stanu a nuncjuszem, znajduje się w **Archiwum Watykańskim (AV)**, przy czym znaczna ich partia stanowi zespół akt **Nunziatura di Polonia**⁴⁵:

⁴³ Kopię interesującej nas instrukcji odnotował Ludwig von Pastor – zob. tenże, *Geschichte der Päpste seit dem Ausgang des Mittelalters*. T. 13: *Geschichte der Päpste im Zeitalter der katholischen Restauration und des Dreissigjährigen Krieges*. I. Abteilung: Gregor XV (1612-1623), Urban VIII (1623-1644), I. Teil, Freiburg im Br. 1939⁸, s. 109, przyp. 3.

⁴⁴ Kopię tę odnotowuje Leański i G. Mazzatinti, *Inventari dei manoscritti delle biblioteche d’Italia*, t. 9, Forlì 1899, p. 124.

⁴⁵ Zob. L. Pastor, *Segreto Vaticano, Estratto da Guida delle fonti per la storia dell’America Latina negli Archivi della Santa Sede e negli archivi ecclesiastici d’Italia*, Collectanea Archivi Vaticani, t. 2, Città del Vaticano 1970, s. 242-243. Inwentarz akt nuncjatury polskiej w Warszawie opublikował W. Męczyłowski – zob. *De archivio nuntiaturae Varsaviensis*, Vaticani 1944 (Studia Teologiczne, 12), ss. 1-99 (dla okresu XVI-XVII w.), s. 45-49; inwentarz syntetyczny; P. Savio, *De actis nuntiaturae Poloniae quae partem archivi secretariatus Status constituunt*, w: *Studia Teologiczne*, t. 13, ss. 156 (na s. 7-78 inwentarz polskiej nuncjatury, s. 79-156 zestawienie chronologiczne), przedruk Vaticani 1947.

- Ms. 38, ff. 212; oryginały (oraz 3 kopie i 4 duplikaty) nuncjusza z okresu 2 I-27 XII 1625;
- Ms. 39, ff. 194; na f. 1r-192v [brak f. 193rv] oryginały nuncjusza z okresu 14 I-31 XII 1626;
- Ms. 40, na f. 5r-48v szyfrowane i rozszyfrowane oryginały nuncjusza z okresu 20 I 1626-17 III 1627;
- Ms. 41, na f. 1-81 i 86rv oryginały i jedna kopia listu nuncjusza z okresu 6 I-25 VI 1627;
- Ms. 174A, na f. 3 r-105 r, 298 listów rejestrowanych Sekretarza Stanu do nuncjusza w okresie 14 X-3 VI 1627;
- Ms. Add. 1, fasc. III [n. 1, bez paginacji], m. in. wśród kopii bulli i brewiów papieskich z lat 1216-1553 znajdujemy dokument z adnotacją: „Transumpto per mons. Nunzio di Polonia circa la religione de Cavalieri della Militia Christiana”, w Rzymie u św. Piotra 23 II 1624;
- Ms. Add. 3, fasc. 2, [bez paginacji], dwa oryginały listów nuncjusza z 1626 i 1627 r.

Zespół Armadi XXXVIII-XLV:

– Ms. 20, f. 151v-194v zawiera zestaw 73 listów (z datami od 25 XI do 10 XII 1622) z rekomendacją papieża Grzegorza XV, a oddanych do dyspozycji nuncjusza Lancellottiego oraz internuncjusza Francesco Maria Cirioligo.

W tymże **Archiwum Watykańskim** (AV) od drugiej połowy XVI wieku do 1678 gromadzone były trzy serie brewiów, a w tym **Segreteria dei brevi** (Sec. Brev.). Znajdujemy tam oryginalne przekazy źródłowe dotyczące nominacji i uprawnień Giovanniego Battisty Lancellottiego od momentu rozpoczęcia jego misji nuncjusza apostolskiego w Polsce:

– Ms. 666, ff. 679, f. 67r-69v, 77v, 79r-80v, 145rv, 150v, 243v.

Zespół akt **Processus Consistoriales** powstał w roku 1563 w związku z procesami informacyjnymi nowo mianowanych biskupów. W zespole tym odnaleziono dokumenty dwunastu procesów informacyjnych, które Giovanni Battista Lancellotti przeprowadził w okresie trwania swej nuncjatury:

– w tomie 17 akta 2 procesów z roku 1623: na f. 446r-458 – Stanisława Łubińskiego mianowanego na diecezję łucką (23 IX-5 XII 1623), a na f. 460-467v – Michała Działczyńskiego przeznaczonego na diecezję warmińską (26 XI-2 XII 1623);

– w tomie 18 akta 3 procesów z roku 1624: na f. 274-284 – Jana Wężyka zamianowanego na diecezję poznańską (14 II-2 III 1624), na f. 285-301 – Henryka Firleja desygnowanego na diecezję gnieźnieńską (27 II-20 V 1624) oraz na f. 471-490 – Jakuba Zadzika przeznaczonego na diecezję chełmińską (19 VIII-22 VIII 1624);

– w tomie 19 akta 2 procesów z roku 1623 i 1624: na f. 173-188 – Andrzeja Lipskiego zamianowanego na diecezję włocławską (2 V-11 V 1623) i na f.

284-301 – Achacjusza Grochowskiego mianowanego na diecezję łucką (22 III-26 III 1624);

– w tomie 23 akta 3 procesów z roku 1626 i 1627: na f. 850-863 – Macieja Lubieńskiego desygnowanego na diecezję poznańską (20 XI-2 XII 1626), na f. 367-383 – Jana Węzyka zamianowanego na diecezję gnieźnieńską (20 XI-2 XII 1626) i na f. 325-337v – Remigiusza Koniecpolskiego przeznaczanego na diecezję chełmską (1-20 III 1627);

– w tomie 24 akta 2 procesów z roku 1626 i 1627: na f. 812r-820r – Jerzego Tyszkiewicza mianowanego na diecezję wileńską (12 III-25 XII 1626) i na f. 601r-613r – Stanisława Łubieńskiego przenoszonego na diecezję płocką (12 V-20 V 1627).

W kolejnym rzymskim dykasterium, jakim była **Sacrae Congregationis Concilii** (Congr. Concilii), w tamtejszych dwóch seriach znajdujemy:

– Ms. Lib. XI litt. Congr. Concilii (1618-1626), f. 159rv i 204rv. – rejestry listów adresowanych do nuncjusza Lancellottiego;

– Ms. Positiones 177, f. 151r-152r, 154r, 154r, 155r, 156r-157r, 158r-164r, 166r, 167r – dokumentacja procesu przygotowywania dekretu Kongregacji Soboru, dotyczącego uposażenia biskupów przenoszonych w Polsce, który papież ostatecznie podpisał 23 XII 1624 roku.

W Archiwum **Sacrae Congregationis Sacrorum Ritum w Rzymie** (CSR) znajdujemy m. in. dekrety kongregacji z lat 1622-1626 dotyczące Polski:

– Ms. „Decreta Con. SA. RITI AB. AN. 1622 – usque ad AN. 16268, ff. 338, na f. I-XXVI: indeks m.in. dla wymiany korespondencji pomiędzy tym dykasterium a nuncjuszem Lancellottim:

– Ms. 5939 – minuta łaćńskiego listu z posiedzenia Kongregacji Obrzędów w dniu 23 IX 1623;

– Ms. 7076 – oryginał łaćńskiego listu nuncjusza Lancellottiego z datą Warszawa 2 III 1627 r.⁴⁶;

– Ms. 7147 – włoski oryginał listu nuncjusza Lancellottiego z datą Warszawa 9 VI 1627 r.⁴⁷

W Bibliotece Watykańskiej (BV), w zespole Barberini Latini:

– Ms. 5963, na f. 69rv znajdujemy dwa listy adresowane do nuncjusza Lancellottiego z datą 18 II i 11 III 1623;

– Ms. 6007, na f. 276r-285v znajdujemy rejestry korespondencji wysłanej nuncjuszowi Lancellottiemu w okresie od 14 do 30 XII 1623, które mają swo-

⁴⁶ Zob. W. Gramatowski, *Polonika liturgiczne w Kongregacji Obrzędów 1588-1632: studium z dziejów Kurii Rzymskiej*, Rzym - Warszawa 1988, s. 225 – regest tego listu – n. 132, a następnie jego pełny tekst na s. 302-303.

⁴⁷ Zob. tamże, s. 226 – regest tego listu – n. 133, a następnie jego pełny tekst na s. 303-304.

je dalsze odpowiedniki w zespołach BV, Barb. Lat. 6226 i 6258 oraz w AV, Nunz. Pol. 174A;

– Ms. 6226, na f. 1r-111r znajdujemy regesty listów dla nuncjusza w Warszawie z okresu 14 X 1623-19 VI 1627;

– Ms. 6258, na f. 40r-52r regesty listów do nuncjusza Lancellottiego z okresu 14 X-30 XII 1623;

– Ms. 6334, na f. 37v, 91v, 135r, 224-225r i 284rv listy do nuncjusza Lancellottiego z okresu od 14 II-13 X 1626;

– Ms. 6583, oryginały listów Lancellottiego z okresu 6 I 1623-18 IV 1625, w tym także 2 szyfrowanych (z 9 III i 9 IX 1625);

– Ms. 6600, kopia listu Lancellottiego z 22 II 1624 (f. 107rv) i oryginał listu sekretarza z tą samą datą (f. 108r-109v);

– Ms. 6621, na f. 71r-74v kopie korespondencji kardynała Ludovico Ludovisio do nuncjusza Lancellottiego z okresu 6 XII 1622-1 VII 1623;

Pojedyncze listy zostały odnalezione w kodeksach: Ms. Capp 252 C (f. 47r i 90r) oraz Ms. Chigi L.III. 58 (f. 541r-542v).

W **Archiwum Sacrae Congregationis de Propaganda Fide w Rzymie** (APF) przechowywane są najliczniejsze, po wytworzonych w Sekretariacie Stanu, akta i dokumenty związane z nuncjaturą Giovanniego Battisty Lancellottiego. W zespole **Seritture Originali riferite nelle Congregazioni Generali** (SOCG) znalezione zostały oryginały i kopie listów nuncjusza do kongregacji oraz poleceń udzielonych Lancellottiemu⁴⁸:

– Ms. 56, na f. 1r-58r korespondencja nuncjusza z 1626;

– Ms. 67, na f. 315r-329r korespondencja nuncjusza z okresu 9 XI-21 IV 1627;

– Ms. 337, na f. 134r do 415v liczne listy nuncjusza Lancellottiego z okresu od 22 III 1623 do 12 V 1626;

– Ms. 386, na f. 70r-318v memoriały oraz relacje polskich biskupów i kapił z okresu 6 II-30 V 1626, a na f. 314r-315v memoriał Rusinów unitów wraz z listem nuncjusza Lancellottiego z datą 30 VI 1626.

Z kolei w zespole **Scrittura riferite nei Congressi** (SC) istnieje seria **Visite e Collegi**, a tam w tomie:

⁴⁸ Podstawowym źródłem informacji na temat Archiwum historycznego tej kongregacji jest inwentarz sporządzony przez jej długoletniego archiwistę księdza Nicola Kowalsky'ego OMI – *Inventario dell'Archivio storico della S. Congregazione «de Propaganda Fide»*, opublikowany w wersji włoskiej w roku 1961, a w wersji angielskiej we współpracy z J. Metzlerem – *Inventary of the Historical Archives of the Sacred Congregation for the evangelization of peoples „de Propaganda Fide”*, w serii: Pontificia Universitas Urbaniana Studia Urbaniana 18, Roma 1983, ss. 156. Z wcześniejszych opisów wspomnianego archiwum nadal bardzo użyteczną pozostaje publikacja E. F. Šmurlo, *Archiv Propagandy* (Rossija i Italia, t. 4), Leningrad 1927.

– Ms. 1 znajdujemy na f. 42r list nuncjusza Lancellottiego z 29 IX 1623 roku oraz na f. 43r-44v załączoną kopię summariusza wizytacji seminarium w Braniewie z 16 VIII 1623; na f. 49r-55v – protokół z wizytacji seminarium w Braniewie, przeprowadzonej z upoważnienia nuncjusza.

Kolejną serią wyodrębnioną z zespołu „Scritture riterite nei Congressi” (SC) jest seria **Istruzioni diverse**. Liczy ona sobie tylko 2 tomy akt powstałych w latach 1623-1648. W pierwszym z nich, na f. 32rv, 93v-95r, 102v-105r znajdujemy 3 instrukcje udzielone nuncjuszowi Lancellottiemu z datą 7 V 1625 do 1626 roku, przy czym registr pierwszej z nich znajduje się również w serii Lett. volg. 4, f. 72r-v.

Przeprowadzona kwerenda pozwoliła ustalić, iż w dalszej serii Lettere volgari istnieją w:

– Ms. 2, na f. 20rv, 24-26, 29, 39, 57r-58r i 72 registry listów okólnych jak i personalnych wysłanych także do kardynała Cosimo de Torresa i nuncjusza Lancellottiego;

– Ms. 3, na f. 1rv regist listu okólnego z dnia 9 IX 1623, a na f. 33r-211r szereg listów dla nuncjusza Lancellottiego, z których pierwszy pochodzi z dnia 14 V 1624

– Ms. 4, registry listów kardynała Cosimo de Torresa i nuncjusza Lancellottiego (f. 175, 201);

– Ms. 5, registry listów nuncjusza Lancellottiego z 1625 r.

W wyżej wymienionym zespole **Scritture riferite nei Congressi** (SC) znajdujemy pierwszą serię, gdzie przechowywany jest kodeks Ms. „Moscovia, Polonia e Rutheni” (1624-1674), ff. 722, który na f. 451rv zawiera autograf Francesco Ingolio, sekretarza Kongregacji Rozkrzewiania Wiary, do nuncjusza Lancellottiego, wysłany po 18 IX 1623.

Poszukiwania prowadzone w **Archivio Romano Societatis Iesu w Domu Generalnym Księży Jezuitów w Rzymie** (ARSI)⁴⁹ przyniosły poniższe efekty:

– Ms. Ep. NN 51A, ff. 530; na f. 36 tego indeksu znajdują się przekazy na temat regestów korespondencji nuncjusza Giovanniego Battisty Lancellottiego z 22 VI i 3 VIII 1624 oraz 14 III i 13 X 1626, które zapisano w języku włoskim i łacińskim na k. 261r, 263r, 292r i 301v;

– Ms. Ep NN. 2, zawiera korespondencję Giovanniego Battisty Lancellottiego nuncjusza apostolskiego w Polsce z dnia 22 VI i 3 VIII 1624 oraz 14 III i 13 X 1626, zapisaną w postaci ponumerowanych regestów o numerach: 373, 387, 578 i 639.

⁴⁹ Zob. E. Lamalle, *L'Archivio generale di un grande ordine religioso: quello della Compagnia di Gesù*, w: *Archiva Ecclesiae* (Bollettino dell'Associazione Archivistica Ecclesiastica 24-25[1891-1892]), n. 1, s. 89-120.

W efekcie kwerendy zrealizowanej w **Archivo di Stato we Florencji** (ASF) ustalono, iż w serii **Carte Stroziane**⁵⁰ przechowywany jest kodeks:

– Ms. I 301, który na f. 1r-16r zawiera relację nuncjusza Giovanniego Battisty Lancellottiego z r. 1624.

W Archiwum Państwowym **Riksarkivet** w Sztokholmie (Riksarkivet) przechowuje się 145 teczek polskich archiwaliów⁵¹. W tekach nr 94-107 archiwalnego zespołu **EXTRANEA IX Polen** przechowuje się archiwum arcybiskupa gnieźnieńskiego Wawrzyńca Gembickiego z lat 1594-1624, a w **EXTRANEA 98**, w pozycje z literą „H”, przechowywane są między innymi 2 dobrze zachowane oryginały listów Giovanniego Battisty Lancellottiego do prymasa Wawrzyńca Gembickiego z 6 V 1623 i 6 I 1624.

2.2. c. Akta nuncjatury Lancellottiego w zbiorach polskich

Poszukiwania akt nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego były przeprowadzone we wszystkich archiwach państwowych, diecezjalnych, kapitulnych i prowincjalnych oraz w najważniejszych bibliotekach kościelnych i państwowych.

W **Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie** (AGAD) znajduje się znany w literaturze przedmiotu zespół archiwalny **Nuncjatura Stolicy Apostolskiej** (AN). Aktualnie zawiera on dziesięć jednostek archiwalnych ze szczątkami akt nuncjatury z drugiej połowy XVII i XVIII wieku (z tego ostatniego tylko 4 księgi). Archiwalia związane z nuncjaturą Lancellottiego, opatrzone niegdyś sygnaturami **Arch.Nunc. 9** (1623-24) i **Arch.Nunc. 10** (1624-26), spłonęły w czasie Powstania Warszawskiego 1944 roku⁵².

W tymże archiwum znajduje się zespół archiwalny **Biblioteka Ordynacji Zamoyskich** (BOZ), który zawiera w serii **Archiwum Zamoyskich** nr 729 na f. 7r oryginał listu Giovanniego Battisty Lancellottiego wysłanego z Warszawy 20 V 1625 r. do wojewody kijowskiego Tomasza Zamoyskiego.

Natomiast w tamtejszym zespole mikrofilmów znajdujemy 2 listy Lancellottiego, przesłane arcybiskupowi gnieźnieńskiemu Wawrzyńcowi Gembickiemu w latach 1623 i 1624, których oryginały przechowywane są w Szwedzkim Archiwum Państwowym w Sztokholmie – Riksarkivet.

⁵⁰ Zob. m.in. R. Piattoli, *Le carte della catedrale di Firenze (723-1149)*. Roma 1938, s. XV-XVIII.

⁵¹ Zob. E. Barwiński, *Sprawozdanie z poszukiwań w Szwecji*. Przegląd Historyczny (1914); A. Maczek, *Wyniki poszukiwań źródłowych dotyczących wojny polsko-szwedzkiej 1655-1660*. Przegląd Historyczny (1956).

⁵² Zob. A. Stebelski, *Akta nuncjatury papieskiej w Polsce 1578-1794*, w: *Straty archiwów i bibliotek warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych*, t. I: Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa 1957, s. 309-311.

W **Archiwum Prowincji Franciszkanów w Krakowie** (APFr) przechowywany jest kodeks: *Literarium continens dignissimam personarum primarium ut Summorum Pontificum, Regum Sacrarum Congregationum, Eminentissimorum Cardinalium, Sacrae Nuntiatore (...) opera et studio Fratris Patris Antonii Rudzieński (...)*, Varsaviae MDCCXXXIX, który na s. 382-383 zawiera łaciński list nuncjusza Giovanniego Battisty Lancellottiego wysłany z Warszawy w dniu 22 XII 1623 roku do Alessandro Patavina, komisarza apostołskiego reformatów.

Z kolei w **Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie** (AAWO) znajdujemy:

– w zespole archiwalnym **Acta Consistorii Varmiensis** – Ms. AB A 8, ff. 543, który na f. 502-507 zawiera kopię dyspensy od przeszkody pokrewieństwa, jakiej nuncjusz Lancellotti udzielił w dniu 20 V 1624 w Warszawie nup-turionem diecezji warmińskiej;

– w zespole archiwalnym **Acta Capitularia** – Ms. AK Acta Cap. 4, gdzie na f. 103v-104v zachował się dekret wystawiony w dniu 18 III 1624 i 27 IV 1624, przesłany królowi Zygmuntowi III, w którym nuncjusz Lancellotti precyzuje zasady wyboru kanoników warmińskich w związku ze sporem tamtejszej kapituły z biskupem Janem Albertem [Wazą]. Odpis tego dekretu zachował się także w odrębnym zespole tamtejszego archiwum: **Miscellanea Varmiensa**, w Ms. AK Ab 11/I na f. 56r-57r, w protokole z posiedzenia kapituły odbytej w dniu 6 V 1624.

Natomiast w **Bibliotece Narodowej w Warszawie** (BN), w **Zakładzie Rękopisów**, odnaleziony został rękopis Ms. III 6614/3, który na f. 157v-158 posiada oryginał listu Mikołaja Spytka Ligęzy, senatora i kasztelana sandomierskiego, do nuncjusza Lancellottiego z datą 30 VII 1624.

Ponadto w **Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Krakowie** (BPAN Kr) znajduje się zespół archiwalny **Teki Rzymskie** (TR). Są to materiały zebrane i opracowane przez Ekspedycję Rzymską w latach 1886-1918⁵³. Odnalezione dokumenty, dotyczące nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego, zostały zdeponowane w tekach nr 49 i 61, a ich zawartość jest efektem kwerend prowadzonych w latach 1891-1918⁵⁴:

⁵³ Zob. J. Korzeniowski, *Catalogus actorum et documentorum res gestas Poloniae illustrantium quae ex codicibus manuscriptis in tabulariis et bibliothecis Italicis servatis*. Expeditionis Romane cura. 1886-1888, deprompta sunt, Cracoviae 1894 – znajduje się tu katalog dla Tek Rzymskich 1-40.

⁵⁴ Zob. B. Biliński, *La «Expedizione Romana» dell'Accademia Polacca di Scienze e Lettere nel 1886*. Archivio della Societa Romana di Storia patria (1977), t. 100, s. 129-134; tenże, *I Polacchi nell'Archivio Vaticano e il primo trentennio dell'Expeditione Romana (1886-1916) (con una bibliografia sommaria)*, w: *L'Archivio Segreto Vaticano e le ricerche storiche*, a cura di Paolo Vian. Roma 1983, s. 37-63.

– Ms. 8390 – TR 49, ff. 324; na zawartość tego tomu akt składają się odpisy wykonane w latach 1891-93 z następujących źródeł: „Bibl. Barberini LXV-21, tom bez sygnatury i LXX-55 [czyli aktualnie BV, Barb.Lat. 6226 – w TR na k. 148-232: odpisy i streszczenia zawartej w nim korespondencji z lat 1623-1628]; AV, Borghese II.427, II.358; tamże Nunz.Pol. 44, 175: listy (instrukcje) kardynałów sekretarzy stanu do nuncjuszów w Polsce 1609, 1612, 1614-1617, 1623-1632”. Ponadto streszczenia i ekscerpty dotyczące także G. B. Lancellottiego z roku 1623 (17), 1624 (67), 1625 (29), 1626 (24), 1627(13);

– Ms. 8401 – TR 61, ff. 362; na zawartość tego tomu akt składają się streszczenia, ekscerpty i pełne odpisy wykonane w latach 1891-92, a które pochodzą z następujących źródeł: „AV, Nunz.Pol 38, 39, 40 (cifre), 41; BV, Barberini, tom bez ustalonej sygnatury [dotyczy BV, Barb.Lat. 6583]: normalne i szyfrowane listy nuncjusza G. B. Lancellottiego z r. 1623, 1624 (108), 1625 (73)”;

– Ms. 2256 – (Księga pamiętnicza Jakuba Michałowskiego t. 6), na k. 388v-389 list Giovanniego Battisty Lancellottiego z r. 1627 (najprawdopodobniej już po nuncjaturze [!]).

W efekcie przeprowadzonej kwerendy w **Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Raczyńskich w Poznaniu** (BRacz) znaleziony został jeden interesujący nas kodeks:

– Ms. 31; zawartość woluminu stanowią dobrze zachowane oryginały i odpisy XVII-wiecznych źródeł (które nie podają jednak nazwiska nadawcy oraz daty wysyłki, a tego problemu nie rozwiązał żaden z istniejących katalogów)⁵⁵. W kręgu adresatów kościelnych znajdujemy także nuncjusza Lancellottiego – k. 62v, 64v, 67v, 70v. Analiza porównawcza tych czterech rękopisów, przeprowadzona przez autora, pozwoliła ustalić, iż w dwóch przypadkach są to kopie korespondencji Stanisława Lubieńskiego, elekta kapituły łuckiej, do nuncjusza Lancellottiego, wysłanej z klasztoru tynieckiego po 2 I 1624 i 10 IV 1624⁵⁶.

Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego w Warszawie (BUW) przechowuje:

– Ms. nr 55; zawartość woluminu stanowią oryginały i kopie korespondencji i dokumentów Stanisława Lubieńskiego, biskupa łuckiego i opata tynieckiego z lat 1570-1625, który w okresie 1623-1625 prowadził spór z biskupem Andrzejem Lipskim odnośnie podziału dochodów z biskupstwa łuckiego w czasie tzw. „Annus gratie” – k. 64-74, 76v-91, 95-96, 98-99 i 104v-105. Ponadto znajdujemy w nim na k. 70v, 72rv, 74v, 88v-91v listy do nuncjusza Lancellottiego z 1624 roku: jeden z dnia 11 I, dwa z 30 III, a następne z 10 IV i 9 V;

⁵⁵ Zob. M. E. Sosnowski, L. Kurtzmann, *Katalog Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu*. t. 1. Poznań 1885 (sygnatury 1-359), Indeks w t. 3; A. Warschauer, *Die Manuskripte und Urkunden der Raczyńskich Bibliothek*. Zeitschrift der Historischen Gesellschaft für die Provinz Posen I(1885), s. 296-302; K. Aland, *Die Handschriftenbestände* (...). Berlin 1956, s. 51-52.

⁵⁶ Zob. Kopia: Warszawa, Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Ms. 58, f. 70v i 72rv.

– Ms. nr 58; w części pierwszej, która zawiera listy adresowane do Lwa Sapiehy, hetmana wielkiego litewskiego i wojewody wileńskiego, na k. 85 znajdujemy oryginał listu nuncjusza apostolskiego Giovanniego Battisty Lancellottiego z dnia 26 VIII 1626. W tymże kodeksie na k. 9 i 10 znajdujemy dyspensę od postu dla Jana Stanisława Sapiehy, sygnowaną przez nuncjusza Lancellottiego w Warszawie dnia 2 III 1624.

W **Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu** (BOss) przechowywany jest kodeks Ms. 223/11, który na k. 295-296 posiada włoskojęzyczną kopię dokumentu potwierzonego przez nuncjusza Lancellottiego z datą 26 II 1624.

3. Częściowe edycje akt nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego

Wypada tu tylko podkreślić, iż pomimo nasilającej się w ostatnich stuleciach dynamiki publikacji źródeł dotyczących nuncjatury apostolskiej w Polsce, zawierają one jedynie znikomy procent całości zbiorów odnotowanych powyżej. Bardzo często publikacje te bywały jedynie fragmentarycznym i mało wartościowym opracowaniem dokumentu. Ta uwaga dotyczy także dotychczasowej publikacji akt nuncjatury Lancellottiego.

Poniżej odnotowujemy jednak wszystkie te dzieła, w których opublikowano źródła dotyczące interesującej nas nuncjatury, i to nawet wówczas, gdy podjęto ten wysiłek wyłącznie dla jednego tylko dokumentu i tylko we fragmentach lub nawet w regestach:

Augustyniak-Sokołowski – *Spisek orleański w latach 1626-1628*, oprac. U. Augustyniak i W. Sokołowski, Warszawa 1990, s. 144-145 i 153-156.

Dragonetti de Torres – A. Dragonetti de Torres, *Lettere inedite dei cardinali de Richelieu, de loyouse, Bentivoglio, Baronio, Bellarmino, Maurizio di Savoia ed altri e due lettere autografe di Torquato Tasso dirette ai cardinali Ludovico e Cosmo de Torres con i fac-simili degli autografi*, Lacquila 1929, s. 160-182.

Gramatowski – Wiktor Gramatowski, *Polonika liturgiczne w Kongregacji Obrzędów 1588-1632: studium z dziejów Kurii Rzymskiej*, Rzym-Warszawa 1988, s. 213, 225-226, 302-304.

Haluščynskij-Welykij EJVR – *Epistolae Iosephi Velamin Rutskyj metropolitae Kioviensis catholici (1613-1637), collegerunt, adnotationibus illustrarunt et introductione auxerunt R.P. Thedosius T. Haluščynskij et P. Athanasius G. Welykij OSBM, Romae 1956, (Analecta OSBM, series 2, sectio 3), s. 101-102.*

Hofmann, OC III – P.G. Hofmann, *Der hl. Josaphat*, w: „Orientalia Christiana” 3(1925) n. 12, s. 2; 235.

Kulczyński, SER – Ignacy Kulczyński, *Specimine Ecclesiae Ruthenicae de anno 1733*, Romae, 2 ed. a J. Martinov, Bruxelis 1859 s. 234-235; 238-240; 242-243.

Rykaczewski II – Erazm Rykaczewski, *Relacye nuncyuszów apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690*, t. 2, Poznań 1864, s. 116-139; 156-178.

Susza CV – Jakub Susza, *Cursus vitae... B. Josafat Cuncevicii*, ed. Martinov, Parisiis 1865 s. 153-154; 161.

Šeptyckyj MUH I – *Monumenta Ucrainae Historica*, collegit metropolita Andreas Šeptyckyj, t. 1: 1075-1623, Romae 1964, s. 337.

Šeptyckyj MUH II – *Monumenta Ucrainae Historica*, collegit metropolita Andreas Šeptyckyj, t. 2: 1624-1648, Romae 1965, s. 2-28.

Šeptyckyj MUH IX-X – *Monumenta Ucrainae Historica*, collegit metropolita Andreas Šeptyckyj, t. 9-10: 1075-1632 (supplementum), Romae 1971, s. 361-598.

Šmurlo SSOO – Eugčne Šmurlo, *Le Saint-Siège et l'Orient Orthodoxe Russe 1609-1654*, Prague 1928, s. 12-17, 42-44.

Szteinke – Anzelm Janusz Szteinke, *Kościół Świętego Antoniego i klasztor franciszkanów-reformatów w Warszawie 1623-1987*, Kraków 1990, s. 473-474.

Theiner VMPL III – *Vetera Monumenta Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia*, edit Augustinus Theiner, t. 3: A Sixto PP V usque ad Innocentium PP XII, 1585-1696, Romae 1863, s. 371-372; 374.

Turgenev II – Aleksander Ivanovič Turgenev, *Historica Russiae Monumenta, ex antiquis exterarum gentium Archivis et Bibliothecis deprompta*, t. 2; *Scripta Varia ex Secreto Archivo Vaticano et aliis Archivis et Bibliothecis Romanis excerpta continens, inde ab anno MDLXXXIV ad annum MDCCXIX*, Petropoli 1842, s. 208-209.

Welykyj EM I – *Epistolae metropolitaram archiepiscoporum et episcoporum Josephi Velamin Rutskyj*, wyd. Theodosius T. Galuščynskyj, Athanasius G. Welykyj, t. 1, Romae 1956, (Analecta OSBM, series 2, sectio 3), s. 127-128, 183-184.

Welykyj LE I – *Litterae episcoporum historiam Ucrainae illustrantes (1600-1900)*, collegit, paravit, adnotavit editonemque curavit P. Athanasius G. Welykyj OSBM, t. 1: 1600-1640, Romae 1972, (Analecta OSBM, series 2, sectio 3), s. 107.

Welykyj LNA IV – *Litterae nuntiorum apostolicorum historiam Ucrainae illustrantes (1550-1850)*, collegit, paravit, adnotavit editonemque curavit P. Athanasius G. Welykyj OSBM, t. 4: 1621-1628, Romae 1960, (Analecta OSBM, series 2, sectio 3), s. 77; 80-271.

Welykyj LPF I – *Litterae S. C. de Propaganda Fide Ecciesiam Catholicam Ucrainae et Bielarusjae spectantes*, wyd. Athanasius G. Welykyj, t. I: 1622-1670, Romae 1954 (Analecta OSBM, series 2, sectio 3), 6-9; 14-16; 19-52.

Welykyj S. Josafat I – *Sanctus Josaphat Hieromartyr: documenta romana beatificationis et canoniwtonis*, wyd. Athanasius G. Welykyj, t. I: 1623-1628, Romae 1952, s. 21; 25-26; 32-35; 37-41; 47; 49; 56.

Po stu latach od nieudokumentowanego otwarcia polskiej nuncjatury, a po bez mała siedemdziesięciu jej funkcjonowania jako stałej, rezydencjalnej placówki dyplomatycznej zlokalizowanej najpierw w Krakowie, a po roku 1596 w Warszawie, trzydziestym pierwszym z kolei nuncjuszem papieskim w Polsce był biskup diecezji Nola w południowych Włoszech Giovanni Battista Lancellotti, do chwili obecnej praktycznie nieznanym we włoskiej i europejskiej literaturze.

Powyższa sytuacja panująca we wspomnianej historiografii znajduje swą niekorzystną kontynuację również w dotychczasowych polskich opracowaniach historycznych, gdzie jak dotąd bardzo rzadko sięgano po źródła w postaci akt nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego, a jeśli już to miało miejsce, to czyniono to w sposób pośredni, wykorzystując jedynie odpisy, streszczenia i ekscerpty źródeł zgromadzonych w dwu nieopublikowanych tzw. *Tekach Rzymskich*. Należy jednak żywić nadzieję, iż powyższa publikacja przyczyni się po części zarówno do większego zainteresowania tą cenną kategorią źródeł, jak i pośrednio wpłynie na korzystną zmianę w zakresie bazy źródłowej polskiej historiografii, i w efekcie wniesie nowe światło, i to nie tylko do dziejów dyplomacji papieskiej w Polsce.